

उत्तराखण्ड-संस्कृत-विश्वविद्यालयः, हरिद्वारम्

विकल्पाधारित-क्रेडिटप्रणाली- (CBCS) पाठ्यक्रमप्रारूपम्

(2019-20सत्रतःप्रभावि)

पुराणेतिहास-आचार्यः (M.A)

प्रथमसत्रम् (I-Semester)

पूर्णाङ्काः- 100

सैद्धान्तिकमूल्याङ्कनम्-80

आन्तरिकमूल्याङ्कनम्-20

प्रथमपत्रम् CC-1	पाठ्यग्रन्थः- श्रीमद्भागवतमहापुराणम् (चतुर्थस्कन्धः)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमतः सप्तमध्यायपर्यन्तम्	16	1
2.	अष्टमतः चतुर्दशमध्यायपर्यन्तम् ।	16	1
3.	पञ्चदशतः एकविंशमध्यायपर्यन्तम्	16	1
4.	द्वाविंशतः सप्तविंशत्यध्यायपर्यन्तम् ।	16	1
5.	अष्टाविंशतः एकत्रिंशत्यध्यायपर्यन्तम् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) ।	20	1

द्वितीयपत्रम् CC-2	पाठ्यग्रन्थः- श्रीमद्वाल्मीकीयं रामायणम् (बालकाण्डम्)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमसर्गतः चतुर्दशसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
2.	पञ्चदशसर्गतः अष्टाविंशसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
3.	एकोनत्रिंशसर्गतः द्विचत्वारिंशसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
4.	त्रिचत्वारिंशसर्गतः षट्पञ्चाशत्तमसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
5.	सप्तपञ्चाशत्तमसर्गतः सप्तसप्ततितमसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) ।	20	1

तृतीयपत्रम् CC-3	पाठ्यग्रन्थः- महाभारतम् (शान्तिपर्वान्तर्गतराजधर्मानुशासनपर्व-प्रथमतःत्रिंशाध्यायपर्यन्तम्)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमसर्गतः षष्ठसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
2.	सप्तमसर्गतः द्वादशसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
3.	त्रयोदशसर्गतः अष्टादशसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
4.	एकोनविंशसर्गतः चतुर्विंशसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
5.	पञ्चविंशसर्गतः त्रिंशसर्गपर्यन्तम् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) ।	20	1

चतुर्थपत्रम् CC-4	पाठ्यग्रन्थौ- पुराणविद्याविवेचनम् भारतीयदर्शनशास्त्रस्येतिहासः(चार्वाकजैनबौद्धदर्शनानि)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	पुराणानां परिचयो विकासश्च ।	16	1
2.	पुराणानां सामाजिकी उपयोगिता ।	16	1
3.	चार्वाकदर्शनम् ।	16	1
4.	बौद्धदर्शनम् ।	16	1
5.	जैनदर्शनम् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

सन्दर्भग्रन्थाः- पुराणविमर्शः(आचार्यबलदेव उपाध्यायः)सर्वदर्शनसंग्रहः(माधवाचार्यः), दर्शनशास्त्रस्येतिहासः(डॉ. शशिबालागौड़)

पञ्चमपत्रम् EC-A 1	पाठ्यग्रन्थः- वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः (आचार्यजगदीशचन्द्रमिश्रः)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	वेदानामाविर्भावकालः भाष्यकाराश्च ।	16	1
2.	संहितासाहित्यम् ।	16	1
3.	ब्राह्मणग्रन्था आरण्यकग्रन्थाश्च ।	16	1
4.	उपनिषत्साहित्यम् ।	16	1
5.	वेदाङ्गानां परिचयः ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

पञ्चमपत्रम् EC-B1	पाठ्यग्रन्थः- पुराणपर्यालोचनम्, (श्रीकृष्णमणित्रिपाठी) पुराणपरिशीलनम् (गिरिधरशर्मा चतुर्वेदी)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	पुराणेतिहासवाङ्मयस्य स्वरूपम् ।	16	1
2.	भारतीयेतिहासग्रन्थत्वेन वाल्मीकीयरामायणम् ।	16	1
3.	महाभारतस्य सामान्यपरिचयः ।	16	1
4.	पुराणानां परिशीलनम्।	16	1
5.	सौर-शाक्त-गाणपत्यपुराणानि ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम्(Tutorial) ।	20	1

पुराणेतिहास-आचार्यः (M.A)
द्वितीयसत्रम्(II-Semester)

पूर्णाङ्काः 100
सैद्धान्तिकमूल्याङ्कनम्-80
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्-20

प्रथमपत्रम् CC-5	पाठ्यग्रन्थः- श्रीमद्देवीभागवतमहापुराणम् (प्रथमस्कन्धः)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमतः चतुर्थमध्यायं यावत् ।	16	1
2.	पञ्चमतः अष्टममध्यायं यावत् ।	16	1
3.	नवमतो द्वादशमध्यायं यावत् ।	16	1
4.	त्रयोदशतः षोडशमध्यायं यावत् ।	16	1
5.	सप्तदशमध्यायतोऽन्त्यं यावत् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

द्वितीयपत्रम् CC-6	पाठ्यग्रन्थः- श्रीमद्वाल्मीकीयरामायणम् (सुन्दरकाण्डम्)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमतः त्रयोदशसर्गं यावत् ।	16	1
2.	चतुर्दशतः अष्टाविंशसर्गं यावत् ।	16	1
3.	एकोनत्रिंशतः द्विचत्वारिंशसर्गं यावत् ।	16	1
4.	त्रिचत्वारिंशतः षटपञ्चाशत्तमसर्गं यावत् ।	16	1
5.	सप्तपञ्चाशत्तमतः अष्टषष्टितमसर्गं यावत् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

तृतीयपत्रम् CC-7	पाठ्यग्रन्थः- श्रीमद्भागवतमहापुराणम् (दशमस्कन्धस्य पूर्वाद्धभागः)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमतः दशममध्यायं यावत् ।	16	1
2.	एकादशतः विंशमध्यायं यावत् ।	16	1
3.	एकविंशतः त्रिंशमध्यायं यावत् ।	16	1
4.	एकत्रिंशतः चत्वारिंशमध्यायं यावत् ।	16	1
5.	एकचत्वारिंशतः एकोनपञ्चाशत्तममध्यायं यावत् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

चतुर्थपत्रम् CC-8	पाठ्यग्रन्थः- श्रीमद्भागवतमहापुराणम् (पञ्चमस्कन्धः)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमतः पञ्चममध्यायं यावत् ।	16	1
2.	षष्ठतः दशममध्यायं यावत् ।	16	1
3.	एकादशतः पञ्चदशमध्यायं यावत् ।	16	1
4.	षोडशतः विंशमध्यायं यावत् ।	16	1
5.	एकविंशतः षड्विंशमध्यायं यावत् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

पञ्चमपत्रम् EC-A2	पाठ्यग्रन्थः- नारदभक्तिसूत्रम्	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमसूत्रतः षोडशसूत्रं यावत् ।	16	1
2.	सप्तदशतः द्वित्रिंशसूत्रं यावत् ।	16	1
3.	त्रिंशतः अष्टचत्वारिंशसूत्रं यावत् ।	16	1
4.	एकोनपञ्चाशत्तमसूत्रतः चतुःषष्टितमसूत्रं यावत् ।	16	1
5.	शिष्टो भागः ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

पञ्चमपत्रम् EC-B 2	पाठ्यग्रन्थः- पुराणविमर्शः (पं.बलदेव उपाध्यायः)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	पुराणलक्षणविमर्शः, पुराणानां संख्या, भेदाश्च।	16	1
2.	पुराणविद्यास्वरूपम् उपपुराणानां परिचयश्च।	16	1
3.	इतिहासपदार्थविवेचन पुराणेतिहासयोः संबन्धश्च।	16	1
4.	पुराणेतिहासस्य प्रकाराः-गाथा, नाराशंसी, आख्यानम्, उपाख्यानम्, वंशवर्णनञ्च।	16	1
5.	पुराणेषु इतिहासलेखनम्।	16	1
6.	अनुशिक्षणम्(Tutorial)।	20	1

पुराणेतिहास-आचार्यः (M.A)
तृतीयसत्रम् (III-Semester)

पूर्णाङ्काः 100
सैद्धान्तिकमूल्याङ्कनम्-80
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्-20

प्रथमपत्रम् CC-9	पाठ्यग्रन्थः- श्रीमद्भागवतमहापुराणम् (एकादश-द्वादशस्कन्धौ)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	एकादशस्कन्धे प्रथमतः दशममध्यायं यावत् ।	16	1
2.	एकादशस्कन्धेएकादशतः विंशमध्यायं यावत्।	16	1
3.	एकादशस्कन्धेएकविंशतः एकत्रिंशमध्यायं यावत् ।	16	1
4.	द्वादशस्कन्धे प्रथमतः षष्ठमध्यायं यावत् ।	16	1
5.	द्वादशस्कन्धे सप्तमतः त्रयोदशमध्यायं यावत्	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

द्वितीयपत्रम् CC-10	पाठ्यग्रन्थः- अग्निपुराणम्(एकविंशतितमादध्यायात् सप्तदशोत्तरैकशततममध्यायं यावत्)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	एकविंशतितमादध्यायात् एकचत्वारिंशत्तममध्यायं यावत् ।	16	1
2.	द्विचत्वारिंशत्तमादध्यायात् षष्टितममध्यायं यावत् ।	16	1
3.	एकषष्टितमादध्यायात् नवसप्ततितममध्यायं यावत् ।	16	1
4.	अशीतितमादध्यायात् अष्टनवतितममध्यायं यावत् ।	16	1
5.	नवनवतितमादध्यायात् सप्तदशोत्तरैकशततममध्यायं यावत् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

तृतीयपत्रम् CC-11	पाठ्यग्रन्थः- प्राचीनभारतस्येतिहासः स्वतन्त्रतासंग्रामस्येतिहासश्च । (राजबलीपाण्डेय)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई(भागः)	पाठ्यविषयाः-	अङ्काः	क्रेडिट
1.	भारतीयवर्णव्यवस्थायाः स्वरूपम् ।	16	1
2.	भारतीयश्रमव्यवस्थायाः प्रकाराः।	16	1
3.	भारतीयपौराणिकसंस्कृतेः स्वरूपम् ।	16	1
4.	स्वतन्त्रतासंग्रामस्य महत्त्वपूर्णाः व्यक्तयः (महात्मागान्धी, बालगंगाधरतिलकः, पंमदनमोहनमालवीयः, सुभाषचन्द्रबोसः)	16	1
5.	स्वतन्त्रतासंग्रामस्य महत्त्वपूर्णाः व्यक्तयः (एनी. बेसेन्ट, भगतसिंहः, चन्द्रशेखरआजादः, विवेकानन्दः, गुरुगोलवलकरः)	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

चतुर्थपत्रम् CC-12	पाठ्यग्रन्थः- महाभारते वनपर्व (नलोपाख्यानम्)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमतः पञ्चदशमध्यायं यावत् ।	16	1
2.	षोडशतः अष्टाविंशतितममध्यायं यावत् । ।	16	1
3.	नलोपाख्यानमहत्त्वम् ।	16	1
4.	नलकथाविस्तारः ।	16	1
5.	वनपर्वणो महत्त्वम् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

पञ्चमपत्रम् EC-A 3	पाठ्यग्रन्थः- शिवमहापुराणम् (विद्येश्वरसंहिता)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	आदितः पञ्चममध्यायं यावत् ।	16	1
2.	षष्ठतः दशममध्यायं यावत् ।	16	1
3.	एकादशतः पञ्चदशममध्यायं यावत् ।	16	1
4.	षोडशतः विंशमध्यायं यावत् ।	16	1
5.	एकविंशतः पञ्चविंशमध्यायं यावत् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

पञ्चमपत्रम् EC-B 3	पाठ्यग्रन्थः- पुराणपरिशीलनम् (गिरधरशर्मा चतुर्वेदः), पुराणानां समाजिकोपयोगिता(आचार्य वलदेवोपाध्यायः)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	भारतीयसमाजोत्थाने पुराणानां भूमिका ।	16	1
2.	पुराणेषु विज्ञानमहत्त्वम् ।	16	1
3.	पुराणेषु प्राचीनाभारतीयाविद्या ।	16	1
4.	पुराणानां लोकहितसन्धानम् ।	16	1
5.	पुराणानां भाषाशैली च ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम्(Tutorial)।	20	1

पुराणेतिहास-आचार्यः (M.A)
चतुर्थसत्रम्(IV-Semester)

पूर्णाङ्काः 100
सैद्धान्तिकमूल्याङ्कनम्-80
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्-20

प्रथमपत्रम् CC-13	पाठ्यग्रन्थः- स्कन्दपुराणम् (केदारखण्डः)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	अध्यायाः 1तः 15 ।	16	1
2.	अध्यायाः 16तः 30 ।	16	1
3.	अध्यायाः 31तः 40 ।	16	1
4.	केदारक्षेत्रवर्णनम् ।	16	1
5.	स्कन्दपुराणस्य वैशिष्ट्यम् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम्(Tutorial) ।	20	1

द्वितीयपत्रम् CC-14	पाठ्यग्रन्थः- अग्निपुराणम् (151तमाध्यायात् 217तममध्यायं यावत्)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	151तमाध्यायात् 164तममध्यायं यावत् ।	16	1
2.	165तमाध्यायात् 177तममध्यायं यावत् ।	16	1
3.	178तमाध्यायात् 190तममध्यायं यावत् ।	16	1
4.	191तमाध्यायात् 203तममध्यायं यावत् ।	16	1
5.	204तमाध्यायात् 217तममध्यायं यावत् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम्(Tutorial) ।	20	1

तृतीयपत्रम् CC-15	पाठ्यग्रन्थः- श्रीमद्वाल्मीकीयरामायणम् (अयोध्याकाण्डम्)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रथमतः चतुर्विंशत्यायपर्यन्तम् ।	16	1
2.	पञ्चविंशतः अष्टचत्वारिंशाध्यायपर्यन्तम् ।	16	1
3.	एकोनपञ्चाशतः द्विसप्ततितमाध्यायपर्यन्तम् ।	16	1
4.	त्रिसप्ततितमतः षण्णवतितमाध्यायपर्यन्तम् ।	16	1
5.	सप्तनवतितमतः एकोनविंशत्यधिकशततमाध्यायपर्यन्तम् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

चतुर्थपत्रम् CC-16	वाक्परीक्षा	पूर्णाङ्काः 100	क्रेडिट 06
-----------------------	-------------	--------------------	---------------

पञ्चमपत्रम् EC-A4	पाठ्यग्रन्थः-सर्वदर्शनसङ्ग्रहः(षड्दर्शनपरिचयः) शाण्डिल्यभक्तिसूत्रम् (सम्पूर्णम्)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	साङ्ख्य-योग-न्यायदर्शनपरिचयः।	16	1
2.	वैशेषिक-मीमांसा-वेदान्तदर्शनपरिचयः ।	16	1
3.	शाण्डिल्यभक्तिसूत्र 1तः 40 तमसूत्रपर्यन्तम्।	16	1
4.	शाण्डिल्यभक्तिसूत्र 41तः 80 तमसूत्रपर्यन्तम्।	16	1
5.	शाण्डिल्यभक्तिसूत्र 81तमसूत्रतः अन्त्यं यावत् ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial)।	20	1

पञ्चमपत्रम् EC-B 4	पाठ्यग्रन्थः- पुराणपर्यालोचनम् पुराणविमर्शः पुराणविज्ञानम् (प्रो.राजेन्द्र नानावाटी)	पूर्णाङ्काः 80+20	क्रेडिट 05+01
इकाई (भागः)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	पुराणेषु ज्ञानमीमांसा ।	16	1
2.	पुराणेषु विज्ञानमीमांसा ।	16	1
3.	पुराणेषु चतुषष्टिः कलाः ।	16	1
4.	पुराणेषु संस्काराः ।	16	1
5.	पुराणेषु सामाजिकसंस्थाः ।	16	1
6.	अनुशिक्षणम्(Tutorial) ।	20	1